

Budoucnost contra danost

Aristotelés svým pozoruhodným pojetím jednoho ze čtyř druhů příčin, totiž těch, které „působí“ z budoucnosti (tj. účelu, cíle – TÉLOS) uvrhl na řadu staletí filosofy v omyl, že v budoucnosti může být něco „dáno“. Byl to ovšem jistý poplatek, jakých filosofové od nejstarších dob museli splácet zbytkům mytického myšlení celou řadu. S tím zřejmě počítá i Pavel Kouba, když v doslovu k Patočkovým Třem studiím o Masarykovi staví proti sobě „účel, který uvažujeme jako – byť třeba v budoucnosti – daný“ a „smysl, který není předmětně postižitelný“. Skutečně „dáno“ může být něco jen tak, že to ze setrvačnosti zbude z toho, co už minulo. A z minulosti může v podobě reliktu zůstat jen něco, co bylo a je „oživováno“, resp. „aktualizováno“ (když nejde o nic živého) něčím živým nebo aspoň aktuálním, aktuálně činným. A už tím je řečeno, jaký smysl má ono slovo „danost“ – není to nic „o sobě“, nýbrž právě jen něco, co v každé „přítomnosti“ resp. pro ni a do ní) musí být nějak „dáváno“, „dodáváno“. To, nač jsme si z novodobé fyziky navykli pohlížet jako na „setrvačnost“, není ničím samozřejmým ani „samodaným“, nýbrž je vždycky výsledkem nesčetných aktivit. A protože vlastní čas (časování) každé akce má směr od minulosti k budoucnosti (zatímco vlastní čas každé pravé události směřuje z budoucnosti do minulosti), vyplývá z toho, že z budoucnosti nemůže pocházet žádná „danost“, neboť v budoucnosti nic „daného“ není a být nemůže. Stejně tak nemůže být nic daného do budoucnost (do skutečné budoucnosti) vnášeno (tedy aktivně vnášeno), a to i když o tom tak někdy – ovšem nesprávně – mluvíme (např. že si připravujeme nějaké podklady pro zítřek). Ve skutečnosti je možné připravovat nějaké danosti jen tak, že je buď necháme „na starosti“ aktivitám jiných subjektů (třeba mnohem nižší úrovně, na které se – opět mylně – díváme jako na pouhé „setrvačnosti“), anebo že je vnášíme (přinášíme) do aktuální přítomnosti sami svými aktivitami. Těch subjektních aktivit je ovšem na všech úrovních nepředstavitelné množství, takže je zcela pochopitelné, že se nám některé děje či spíše procesy jeví jako pouhé setrvačnosti; pečlivější analýza nám však musí ukázat nadržitelnost takových falešných předpokladů, resp. předsudků. Budoucnost zkrátka nikdy není „dána“, a také nic není a nemůže být dáno v „budoucnosti“; budoucnost (i to, co s sebou nese) není, ale přichází. Bez tohoto přicházení by nebylo žádného času (žádného z druhů času a časovosti).

(Písek, 050223-1.)